

Sygn. akt II KO 47/18

POSTANOWIENIE

Dnia 26 lutego 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Tomasz Artymiuk (przewodniczący)

SSN Krzysztof Cesarz

SSN Małgorzata Wąsek-Wiaderek (sprawozdawca)

w sprawie **D. T. P.**

skazanego z art. 284 § 2 k.k. w zw. z art. 294 § 1 k.k. i in.

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu

w dniu 26 lutego 2019 r.,

wniosku obrońcy skazanego o wznowienie postępowania zakończonego

prawomocnym wyrokiem Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 25 stycznia 2006 r.,

sygn. akt II AKa [...], zmieniającym wyrok Sądu Okręgowego w W.

z dnia 29 marca 2005 r., sygn. akt VIII K [...], oraz prawomocnym wyrokiem

Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 1 czerwca 2009r., sygn. akt II AKa [...],

zmieniającym wyrok Sądu Okręgowego w W. z dnia 29 marca 2005 r.,

sygn. VIII K [...],

p o s t a n o w i ł:

1. oddalić wniosek;

**2.kosztami sądowymi postępowania wznowieniowego
obciążyć wnioskodawcę D. T. P.**

UZASADNIENIE

D. T. P. został skazany wyrokiem Sądu Okręgowego w W. z dnia 29 marca 2005 r. w sprawie o sygn. akt VIII K [...] za czyny z art. 284 § 2 k.k. w zw. z art. 294 § 1 k.k. (pkt VI.1 wyroku) oraz z art. 278 § 1 k.k. w zw. z art. 294 § 1 k.k. (pkt VI.2 wyroku). Sąd Okręgowy wymierzył D. T. P. za pierwszy z tych czynów karę 2 lat

i 6 miesięcy pozbawienia wolności oraz karę grzywny, zaś za drugi czyn karę 2 lat i 6 miesięcy pozbawienia wolności oraz karę grzywny.

Wyrokiem z dnia 25 stycznia 2006 r. Sąd Apelacyjny w [...], w sprawie o sygn. akt II AKa [...] zmienił wyżej wskazany wyrok w ten sposób, że uchylił wyrok w zakresie czynu przepisanego w pkt. VI.2 wyroku i w tym zakresie postępowanie umorzył; w pozostałej części Sąd II instancji złagodził grzywnę wymierzoną za czyn przypisany w pkt. VI.1.

Kasację od wyroku Sądu odwoławczego wniósł prokurator.

Wyrokiem z dnia 21 lutego 2007 r. Sąd Najwyższy w sprawie o sygn. akt II KK 261/06 uchylił wyrok Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 25 stycznia 2006 r. w części dotyczącej umorzenia postępowania wobec D. T. P. i przekazał Sądowi Apelacyjnemu w [...] sprawę celem ponownego rozpoznania.

Po ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Apelacyjny w [...] wyrokiem z dnia 1 czerwca 2009 r. w sprawie o sygn. akt II AKa [...], zmienił zaskarżony wyrok Sądu Okręgowego w W. z dnia 29 marca 2005 r., w sprawie o sygn. akt VIII K [...], w ten sposób, że obniżył karę grzywny wymierzoną oskarżonemu za czyn przypisany w pkt. VI.2. W pozostałej części utrzymał wyrok w mocy.

Powyżej wskazane orzeczenie zostało zaskarżone kasacją złożoną m. in. przez obrońcę skazanego D. T. P..

Postanowieniem z dnia 27 maja 2010 r. Sąd Najwyższy w sprawie o sygn. akt II KK 273/09 oddalił kasację od tego wyroku.

Wyrokiem łącznym z dnia 16 marca 2010 r. Sąd Okręgowy w W. w sprawie o sygn. akt VIII K [...] połączył kary pozbawienia wolności i grzywny orzeczone wobec skazanego i wymierzył mu karę łączną 3 lat i 6 miesięcy pozbawienia wolności oraz karę łączną grzywny. Wyrokiem z dnia 29 września 2010 r. Sąd Apelacyjny w [...] w sprawie o sygn. akt II AKa [...] utrzymał w mocy ten wyrok.

W dniu 29 sierpnia 2018 r. do Sądu Najwyższego wpłynął wniosek obrońcy skazanego D. T. P. o wznowienie, na podstawie art. 540 § 3 k.p.k. w zw. z art. 544 § 2 k.p.k., trzech prawomocnie zakończonych postępowań. We wniosku wniesiono o:

„1. wznowienie wobec D. T. P. postępowania karnego, zakończonego prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w W. z dnia 29 marca 2005 r.,

sygn. akt VIII K [...], zmienionym w części w zakresie jego pkt. VI.1 i VI.2 wyrokiem Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 25 stycznia 2006 r., sygn. akt II AKa [...], oraz po ponownym rozpoznaniu apelacji stron na skutek uchylenia tego ostatniego wyroku przez wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21.02.2007 r., II KK 261/06, zmienionym wyrokiem Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 01.06.2009 r., sygn. akt II AKa [...], w zakresie czynu z pkt. VI. 2, następnie utrzymanym w mocy wyrokiem Sądu Najwyższego z dnia 27 marca 2010 r., sygn. akt II KK 273/09 i uchylenie w całości:

- a) wyroku Sądu Najwyższego z dnia 27 maja 2010 r., II KK 273/09;
- b) poprzedzającego go wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 1 czerwca 2009 r., sygn. akt II AKa [...]
- c) poprzedzającego go wyroku Sądu Najwyższego z dnia 21 lutego 2007 r., II KK 261/06;
- d) poprzedzającego go wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 25 stycznia 2006 r., sygn. akt II AKa [...];
- e) oraz poprzedzającego go wyroku Sądu Okręgowego w W. z dnia 29 marca 2005 r., sygn. akt VIII K [...];

oraz umorzenie postępowania w sprawie na podstawie art. 547 § 3 k.p.k. w zw. z art. 17 § 1 pkt 6 k.p.k. wobec przedawnienia karalności.

2. wznowienie wobec D. T. P. postępowania karnego zakończonego prawomocnym wyrokiem łącznym Sądu Okręgowego w W. z dnia 16 marca 2010 r., sygn. akt VIII K [...] utrzymanym w mocy wyrokiem Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 29 września 2010 r., sygn. akt II AKa [...] i uchylenie w całości:

- a) prawomocnego wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 29 września 2010 r., sygn. akt II AKa [...];
- b) poprzedzającego go wyroku Sądu Okręgowego w W. z dnia 16 marca 2010 r., sygn. akt VIII K [...] i umorzenie postępowania w sprawie na podstawie art. 547 § 3 k.p.k.”

Obrońca skazanego wniósł również o łączne rozpoznanie wniosku o wznowienie trzech ww. postępowań oraz wyznaczenie w celu ich rozpoznania rozprawy stosownie do art. 544 § 3 k.p.k. Ponadto wniesiono o dopuszczenie

i przeprowadzenie dowodu z dokumentów załączonych do niniejszego wniosku na okoliczności szczegółowo wskazane w jego uzasadnieniu, w tym z:

1. „oryginału ostatecznego wyroku Europejskiego Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu (dalej jako: „ETPCZ”) z dnia 12.04.2018 r. Sekcja Pierwsza w sprawie C. i P. przeciwko Polsce (skargi nr [...] /07 i [...] /07) wraz z uzasadnieniem oraz tłumaczeniem przysięgłym na język polski na okoliczność stwierdzenia przez ETPCZ naruszenia przez sąd pierwszej instancji (Sąd Okręgowy w sprawie o sygn. akt VIII [...]) art. 6 ust. 1 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności uchwalonej w Rzymie w dniu 4 listopada 1950 r.;
2. pisma z ETPCZ z dnia 27 lipca 2018 r. potwierdzającego ostateczność wyroku w sprawie C. i P. przeciwko Polsce (skargi nr [...] /07 i [...] /07) wraz z uzasadnieniem oraz tłumaczeniem przysięgłym”.

W pisemnej odpowiedzi na wniosek Prokurator Prokuratury Krajowej wnioś o jego oddalenie.

W piśmie z dnia 11 lutego 2019 r. obrońca skazanego podtrzymał w całości wniosek o wznowienie postępowania z dnia 29 sierpnia 2018 r.

Sąd Najwyższy rozważył, co następuje.

Wniosek skazanego o wznowienie postępowania okazał się niezasadny i z tego powodu został oddalony.

Przed przystąpieniem do argumentacji w kwestii zasadności wniosku, należy ustalić jego zakres. Obrońca skazanego domaga się we wniosku wznowienia trzech postępowań „zakończonych 1) wyrokiem Sądu Najwyższego z dnia 21 lutego 2007 r., sygn. akt II KK 261/06; 2) wyrokiem Sądu Najwyższego z dnia 27 maja 2010 r., sygn. akt II KK 273/09 oraz 3) wyrokiem Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 29 września 2010 r., sygn. akt II AKa [...]” Z dalszej części wniosku wynika jednak, że obrońca wnosi w istocie o wznowienie postępowania karnego zakończonego prawomocnym wyrokiem Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 25 stycznia 2006 r., sygn. akt II AKa [...], zmieniającym w części wyrok Sądu Okręgowego w W. z dnia 29 marca 2005 r., sygn. akt VIII K [...], oraz postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 1 czerwca 2009 r., sygn. akt II Aka [...], zmieniającym w części wyrok Sądu Okręgowego w W.

z dnia 29 marca 2005 r., sygn. akt VIII K [...]. Ponadto obrońca wnosi o uchylenie dwóch orzeczeń Sądu Najwyższego: „wyroku z dnia 27 maja 2010 r., sygn. akt II KK 237/09”, który zdaniem obrońcy „utrzymuje w mocy” wyrok Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 1 czerwca 2009 r., sygn. akt II KK 273/09, oraz wyroku z dnia 21 lutego 2007 r. sygn. akt II KK 261/06.

Dodatkowo obrońca wnosi o wznowienie postępowania zakończonego wydaniem wobec D. T. P. wyroku łącznego, a zatem postępowania zakończonego wyrokiem Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 29 września 2010 r., sygn. akt II AKa [...].

W pierwszej kolejności należy stwierdzić, że wniosek obrońcy o wznowienie postępowania zakończonego wyrokiem łącznym jest bezprzedmiotowy. Zgodnie z art. 575 § 2 k.p.k., jeżeli choćby jeden z wyroków stanowiących podstawę wyroku łącznego ulega uchyleniu lub zmianie, wyrok łączny traci moc, a sąd w miarę potrzeby wydaje nowy wyrok łączny. Wobec tego ewentualne uchylenie wyroków objętych ww. wyrokiem łącznym spowodowałoby z mocy prawa wyeliminowanie z obrotu prawnego prawomocnego wyroku łącznego.

Nietrafne jest też w tej sprawie wnioskowanie o uchylenie dwóch orzeczeń Sądu Najwyższego. Po pierwsze, wskutek rozpoznania kasacji Sąd Najwyższy nie „utrzymuje orzeczenia w mocy”, jak przyjęto we wniosku. Dnia 27 maja 2010 r. w sprawie o sygn. akt II KK 273/09, Sąd Najwyższy wydał nie „wyrok”, jak stwierdza się we wniosku, ale postanowienie, którym oddalił kasację obrońcy D. T. P. jako oczywiście bezzasadną. Orzeczenie to nie miało zatem żadnego wpływu na prawomocność wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 1 czerwca 2009 r., sygn. akt II AKa [...]. Natomiast wyrok Sądu Najwyższego w W. z dnia 21 lutego 2007 r., sygn. akt II KK 261/06, doprowadził do uchylenia w części wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 25 stycznia 2006 r., sygn. akt II Aka [...], co spowodowało ponowne orzekanie w tej sprawie w instancji odwoławczej i wydanie prawomocnego wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 1 czerwca 2009 r., sygn. akt II AKa [...]. To właśnie ten ostatni wyrok a nie wyrok Sądu Najwyższego zawiera prawomocne rozstrzygnięcie co do części zarzutów stawianych D. T. P. i rozpoznanych w pierwszej instancji w wyroku Sądu Okręgowego w W. w sprawie o sygn. akt VIII K [...]. W rezultacie

wnioskowanie o uchylenie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 21 lutego 2007 r. jest niedopuszczalne.

Wobec powyższych ustaleń i powołanej we wniosku podstawy wznowienia postępowania karnego, którym jest ostateczny wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawie ze skarg nr [...] /07 i [...] /07, dotyczący uchybień zaistniałych w postępowaniu prowadzonym przed Sądem Okręgowym w W. w sprawie o sygn. akt VIII K [...], należy uznać, że rozpoznawany wniosek dotyczy wznowienia postępowania karnego zakończonego prawomocnym wyrokiem Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 25 stycznia 2006 r., sygn. akt II AKa [...], zmieniającym w części wyrok Sądu Okręgowego w W. z dnia 29 marca 2005 r., sygn. akt VIII K [...], oraz postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 1 czerwca 2009 r., sygn. akt II AKa [...], zmieniającym w części wyrok Sądu Okręgowego w W. z dnia 29 marca 2005 r., sygn. akt VIII K [...].

Zgodnie z art. 540 § 3 k.p.k. postępowanie karne wznowia się na korzyść oskarżonego, gdy potrzeba taka wynika z rozstrzygnięcia organu międzynarodowego działającego na mocy umowy międzynarodowej ratyfikowanej przez Rzeczpospolitą Polską. Dla oczyszczenia przedpola dla dalszych rozważań, na wstępie należy stwierdzić okoliczności bezsporne: bez wątpienia Europejski Trybunał Praw Człowieka (dalej: „ETPCz” lub „Trybunał”) jest „organem międzynarodowym”, o którym mowa w art. 540 § 3 k.p.k., zaś wyrok tego Trybunału stanowi „rozstrzygnięcie” w rozumieniu tego przepisu. Wznowienie postępowania karnego jest konieczne jedynie wówczas, gdy w sprawie zaistniała „potrzeba” wznowienia postępowania, która musi wynikać z rozstrzygnięcia organu międzynarodowego. W ocenie Sądu Najwyższego w przedmiotowej sprawie taka potrzeba nie zaistniała, bowiem wyrok ETPCz dotyczący skazanego nie skutkuje zobowiązaniem do wznowienia postępowania karnego, w toku którego doszło do stwierdzonego przez Trybunał naruszenia.

Jak wynika z art. 46 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (Dz. U. z 1993 r., nr 61, poz. 284, ze zm.; dalej: „Konwencja”), wysokie Układające się Strony zobowiązują się do przestrzegania ostatecznego wyroku Trybunału we wszystkich sprawach, w których są stronami.

Ustęp drugi tego przepisu powierza Komitetowi Ministrów obowiązek czuwania nad wykonaniem ostatecznego wyroku Trybunału. Dodatkowo przepis art. 41 Konwencji, określając przesłanki zasądzenia słusznego zadośćuczynienia przez Trybunał, wskazuje pośrednio na obowiązki państw-stron wynikające z jego wyroków. Zgodnie z tym postanowieniem: „Jeśli Trybunał stwierdzi, że nastąpiło naruszenie Konwencji lub jej protokołów, oraz jeśli prawo wewnętrzne zainteresowanej Wysokiej Układającej się Strony pozwala tylko na częściowe usunięcie konsekwencji tego naruszenia, Trybunał orzeka, gdy zachodzi potrzeba, słuszne zadośćuczynienie pokrzywdzonej stronie”.

Z żadnego z przywołanych postanowień Konwencji nie wynika obowiązek wzruszenia prawomocnego orzeczenia w sytuacji, gdy w wyroku Trybunał stwierdził, że zostało ono wydane z naruszeniem postanowień Konwencji. Nie przesądzają one również rodzaju środków prawnych, jakie powinny być podjęte w celu wykonania wyroku Trybunału. Jak już wspomniano, przepis art. 41 Konwencji wskazuje jedynie na konieczność zadośćuczynienia pokrzywdzonej stronie w takim zakresie, w jakim prawo państwa nie daje podstawy do przywrócenia stanu poprzedniego (sprzed naruszenia – *restitutio in integrum*) [por. L. Garlicki, *Zakres zobowiązań państwa w świetle orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka* (w:) M. Granat (red.), *Stosowanie prawa międzynarodowego i wspólnotowego w wewnętrznym porządku prawnym Francji i Polski*, Warszawa 2007, s. 126].

Zgodnie z ogólnymi zasadami odpowiedzialności państw za naruszenie standardów określonych w konwencjach regulujących ochronę praw człowieka, wyrok Trybunału skutkuje zobowiązaniem do: spowodowania zakończenia naruszenia, naprawienia szkody spowodowanej naruszeniem oraz powstrzymania się od podobnych naruszeń w przyszłości (zob. m.in.: A. Wróbel, w: *Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Tom II. Komentarz do art. 19 - 59 oraz Protokołów dodatkowych*, red. L. Garlicki, Warszawa 2011, s. 385). Dobór środków indywidualnych, które mają doprowadzić do zakończenia stanu naruszenia i przywrócenia stanu poprzedniego, w takim zakresie, w jakim to możliwe, został pozostawiony państwu-stronie Konwencji (por. art. (reguła) 6 ust. 2 b (i) Regulaminu Komitetu Ministrów w zakresie nadzoru nad wykonywaniem

wyroków i ugód, przyjętego przez Komitet Ministrów dnia 10 maja 2006 r. w czasie 964 posiedzenia, zmienionego dnia 18 stycznia 2017 r., w czasie 1275 posiedzenia; tekst regulaminu w języku polskim, przed zmianami wprowadzonymi w 2017 r. dostępny pod adresem:

https://www.bip.ms.gov.pl/Data/Files/_public/bip/prawa_czlowieka/raport_2008.pdf
s. 80 i n.).

W zaleceniu R (2000) 2 przyjętym przez Komitet Ministrów Rady Europy wskazuje się, że „w niektórych wyjątkowych sytuacjach ponowne rozpoznanie sprawy lub wznowienie postępowania okazuje się najbardziej skutecznym lub jedynym skutecznym środkiem osiągnięcia stanu *restitutio in integrum*”. Wobec tego państwa-strony Konwencji powinny zapewnić dostępność tych środków w tych przypadkach, w których:

- i. pokrzywdzona strona w dalszym ciągu odczuwa bardzo poważne negatywne konsekwencje, wynikające z rezultatu spornej decyzji krajowej, które nie zostały wystarczająco naprawione poprzez słuszne zadośćuczynienie i nie mogą zostać skorygowane, za wyjątkiem ponownego rozpatrzenia lub wznowienia, oraz
- ii. wyrok Trybunału prowadzi do wniosku, iż
 - (a) kwestionowana decyzja krajowa jest w swoim meritum sprzeczna z Konwencją, lub
 - (b) stwierdzone naruszenie wynika z błędów proceduralnych lub wad o takim ciężarze, iż nasuwa się poważna wątpliwość co do wyniku zaskarżonego postępowania krajowego (tłumaczenie Zalecenia na język polski: <https://bip.ms.gov.pl/pl/prawa-czlowieka/europejski-trybunal-praw-czlowieka/zalecenia-komitetu-ministrow-rady-europy-majace-na-celu-zapewnienie-efektywnosci-wdrazania-europejskiej-konwencji-praw-czlowieka/>)

Zalecenie Komitetu Ministrów nie jest co prawda wiążące dla organów państwa wykonujących wyrok ETPCz, jednak stanowi z pewnością istotną wskazówkę co do tego, w jakiej sytuacji odpowiednim sposobem wykonania wyroku jest wznowienie postępowania karnego. Wznowienie postępowania jest rekomendowane, jeżeli ewentualne błędy proceduralne rodzą poważne wątpliwości co do słuszności wyników tego postępowania.

Nie ma wątpliwości, że wyroki Trybunału mają charakter deklaratoryjny, wobec czego nie wywołują skutku kasatoryjnego, same w sobie nie powodują zatem zmiany sytuacji skarżącego, nie tworzą dla niego żadnego nowego prawa, a jedynie stwierdzają fakt naruszenia Konwencji i definiują jego zakres (P. Hofmański, S. Zabłocki, *Glosa do wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu z dnia 25 marca 1998 r., sygn. 45/1997/829/1035, w sprawie Belziuk przeciwko Polsce*, *Palestra* 1998, z. 7–8, s. 10–11; A. Bodnar, *Wykonywanie orzeczeń Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Polsce. Wymiar instytucjonalny*, Warszawa 2018, s. 70).

Sam Trybunał podobnie określa moc swoich wyroków w wewnętrznym porządku prawnym państw-stron Konwencji. W wyroku z dnia 11 lipca 2017 r. w sprawie *Moreira Ferreira p. Portugalii (nr 2)*, skarga nr 19867/12, Trybunał orzekając w składzie Wielkiej Izby przypomniał, że nie posiada on jurysdykcji do zarządzenia wznowienia postępowania krajowego (pkt 48 i 49 wyroku). Powołując się jednocześnie na wyżej przytoczone Zalecenie Komitetu Ministrów Trybunał wskazał, że praktyka nadzoru nad wykonywaniem wyroków dowodzi, iż w wyjątkowych okolicznościach wznowienie postępowania okazywało się najbardziej skutecznym, jeżeli nie jedynym, środkiem pozwalającym na osiągnięcie stanu *restitutio in integrum*. W tym względzie Trybunał wymienił sprawy przeciwko Turcji, w których stwierdzono naruszenie niezawisłości sędziowskiej i niezależności tzw. sądów bezpieczeństwa publicznego (national security courts). W wyroku *Moreira Ferreira nr 2* Trybunał przypomniał także swoje stanowisko wyrażone w orzeczeniu *Sejdovic p. Włochom* (wyrok Wielkiej Izby Trybunału z dnia 1 marca 2006 r., skarga nr 56581/00, pkt 119-127), dotyczącym orzekania o odpowiedzialności karnej oskarżonego pod jego nieobecność (*in absentia*). Podkreślił w nim, że w razie stwierdzenia naruszenia art. 6 Konwencji ocena potrzeby wznowienia postępowania musi być dokonana w świetle okoliczności konkretnej sprawy, przy uwzględnieniu treści wyroku stwierdzającego naruszenie Konwencji oraz z poszanowaniem orzecznictwa Trybunału (pkt 50 wyroku).

Co bardzo istotne, w punkcie 51 wyroku *Moreira Ferreira nr 2* Trybunał stwierdził, że tylko wyjątkowo wprost wskazuje w swoim judykacie konkretny środek indywidualny, jaki powinien być wdrożony w celu jego wykonania (np. konieczność

wypuszczenia skazanego na wolność, jak w sprawie *Assanidze p. Gruzji*, wyrok Wielkiej Izby ETPCz z dnia 8 kwietnia 2004 r., skarga nr 71503/01, pkt 203, czy sprawie *Del Río Prada p. Hiszpanii*, wyrok Wielkiej Izby ETPCz z dnia 21 października 2013 r., skarga nr 42750/09, pkt 139). Z drugiej strony Trybunał przypomniał, że w kilku swoich orzeczeniach *expressis verbis* wyłączył potrzebę wznowienia postępowania karnego w następstwie stwierdzenia naruszenia art. 6 Konwencji, przywołując w tym względzie swój wyrok z dnia 30 listopada 2010 r. w sprawie *Henryk Urban i Ryszard Urban p. Polsce* (skarga nr 23614/08). Do tej sprawy wypadnie jeszcze powrócić w dalszej części uzasadnienia. W tym miejscu konieczne jest bowiem podkreślenie, że w sprawie *Moreira Ferreira nr 2* Trybunał, większością głosów, nie stwierdził naruszenia art. 6 Konwencji w sytuacji odmowy wznowienia postępowania karnego przez Sąd Najwyższy Portugalii, o co wnioskowała skarżąca powołując się na wcześniej wydany wyrok Trybunału stwierdzający naruszenie w jej sprawie art. 6 ust. 1 Konwencji z powodu wydania wyroku bez jej wysłuchania przez sąd odwoławczy (wyrok ETPCz z dnia 5 lipca 2011 r. w sprawie *Moreira Ferreira p. Portugalii*, skarga nr 19808/08).

Analiza dotychczasowego orzecznictwa Trybunału co do skutków jego wyroków prowadzi do następujących wniosków:

Po pierwsze, jeżeli Trybunał uważa określony środek prawny za jedyny odpowiedni sposób wykonania jego wyroku, wyraźnie daje temu wyraz części orzeczenia dotyczącej wykładni art. 46 Konwencji.

Po drugie, wznowienie postępowania karnego jest niekiedy sugerowane przez Trybunał jako najbardziej odpowiedni środek indywidualny zniwelowania naruszenia Konwencji stwierdzonego w wyroku (por. np.: wyrok *Demski p. Polsce* z dnia 4 listopada 2008 r., skarga nr 22695/03, dotyczący prawa oskarżonego do zadawania pytań świadkom oskarżenia; wyrok ETPCz w sprawie *Pohoska p. Polsce* z dnia 10 stycznia 2012 r., skarga nr 33530/06). Nawet jednak w orzeczeniach stwierdzających naruszenie prawa oskarżonego do obrony, konkretnie prawa dostępu do obrońcy, wskazując na wznowienie postępowania jako odpowiedni środek naprawczy Trybunał jednocześnie stwierdza, że o ewentualnej potrzebie wznowienia wypowie się sąd danego państwa, mając na względzie wymogi prawa krajowego oraz okoliczności sprawy i to do „władz

krajowych” należy rozstrzygnięcie tej kwestii (wyrok Wielkiej Izby ETPcz w sprawie *Beuze p. Belgii* z dnia 9 listopada 2018 r., skarga nr 71409/10, pkt 200).

Po trzecie, dostrzegając potrzebę ochrony stanu prawomocności rozstrzygnięcia stanowiącego niewątpliwie istotny element pewności prawa, Trybunał uznaje za dopuszczalne wyłączenie możliwości wznowienia krajowego postępowania karnego w następstwie swego wyroku. W przywołanej już sprawie *Henryk Urban i Ryszard Urban p. Polsce* Trybunał uznał, że sąd, w którego składzie jednoosobowo orzekał asesor sądowy nie był sądem niezawisłym (ang. *independent*) w rozumieniu art. 6 ust. 1 Konwencji z tego powodu, że mógł on być zwolniony przez Ministra Sprawiedliwości w każdym momencie trwania kadencji i nie istniały wystarczające gwarancje chroniące asesora sądowego przed arbitralnym wykonywaniem tego prawa przez Ministra Sprawiedliwości. Pomimo stwierdzenia naruszenia podstawowej gwarancji rzetelnego procesu, jaką jest prawo do niezawisłego sądu, w punkcie 56 wyroku Trybunał orzekł co następuje: „w świetle powodów leżących u podstawy stwierdzenia naruszenia w przedmiotowej sprawie, oraz mając na względzie zasadę bezpieczeństwa prawnego powołaną w wyroku Trybunału Konstytucyjnego, a także swoje własne orzecznictwo (patrz ustępy 64-65 poniżej), Trybunał stwierdza, że w niniejszej sprawie nie ma podstaw, które by wymagały od Trybunału nakazania wznowienia postępowania wobec skarżących [patrz, *mutatis mutandis*, *Öcalan przeciwko Turcji* (dec.), nr 5980/07, 6 lipca 2010 r.]. Trybunał nie wyklucza, że mógłby zająć inne stanowisko w przypadku gdyby, na przykład, okoliczności konkretnej sprawy dawały uzasadnione podstawy do przekonania, że Minister miał wpływ, lub można by zasadnie uznać, że mógłby mieć wpływ – na przebieg postępowania.” W dalszej części tego wyroku Trybunał odniósł się ponadto do kwestii wznowienia innych postępowań, w których orzekali asesory sądowi. Europejski Trybunał Praw Człowieka zaaprobował w tej sprawie stanowisko Trybunału Konstytucyjnego wyrażone w sprawie SK 7/06, zgodnie z którym niekonstytucyjność przepisów instytucjonalnych, regulujących skład sądu, nie przesądza o niekonstytucyjności treści ostatecznego rozstrzygnięcia wydanego przez asesora sądowego. W rezultacie naruszenie prawa do niezawisłego sądu, wynikające wyłącznie

z orzekania w sprawie przez asesora, nie stanowi o potrzebie wznowienia postępowania karnego.

Po czwarte, o ile wspomniane naruszenie „instytucjonalne” odnoszące się do statusu asesora sądowego samo w sobie nie przesądza o konieczności wznowienia postępowania karnego, o tyle już stwierdzenie w wyroku ETPCz dodatkowych okoliczności, świadczących o braku niezawisłości asesora sądowego powinno prowadzić do wznowienia postępowania karnego. We wspomnianej już sprawie *Pohoska p. Polsce* Trybunał stwierdził istnienie takich dodatkowych okoliczności podważających niezawisłość asesora sądowego, co doprowadziło go do następującego wniosku: „w sytuacji gdy osoba skarżąca została skazana pomimo możliwego naruszenia jej praw gwarantowanych na podstawie Artykułu 6 Konwencji, jej położenie powinno – w możliwym zakresie – zostać przywrócone do sytuacji, w jakiej ta osoba by się znajdowała gdyby wymogi powołanego przepisu nie zostały zlekceważone. Najwłaściwszą formą zadośćuczynienia byłoby w zasadzie rozpoczęcie rozprawy sądowej de novo lub wznowienie postępowania na wniosek [...]. W przedmiotowej sprawie Trybunał odnotowuje szczególną, prawnie ustanowioną relację zależności pomiędzy asesorami a sędziami wizytatorami. W tym kontekście Trybunał jest zdania, że w konkretnych okolicznościach przedmiotowej sprawy najbardziej odpowiednim sposobem zadośćuczynienia z tytułu naruszenia praw skarżącej byłoby wznowienie postępowania w sprawie [...].”

Podsumowując, w świetle orzecznictwa ETPCz z postanowień Konwencji nie wynika potrzeba wznowienia każdego postępowania karnego, w którym doszło do naruszenia prawa do rzetelnego procesu przy rozpoznaniu kwestii zasadniczej, czyli odpowiedzialności karnej oskarżonego. Teza ta jest prawdziwa także w odniesieniu do naruszenia prawa dostępu do sądu niezależnego i bezstronnego, gdyż nawet naruszenie tego fundamentalnego prawa nie musi automatycznie oznaczać obligatoryjności wznowienia postępowania karnego w następstwie wyroku ETPCz.

Przechodząc już bezpośrednio do oceny skutków wyroku Trybunału stanowiącego podstawę rozpoznawanego wniosku o wznowienie postępowania karnego wobec D. T. P., trzeba w pierwszej kolejności podkreślić, że w tym

judykacie Trybunał jednogłośnie stwierdził brak naruszenia art. 6 Konwencji co do zarzutu stronniczości sędziego A.K. Tym samym uznał za bezzasadne liczne argumenty na rzecz braku bezstronności tego sędziego, zreferowane w punktach 145-153 wyroku (dotyczące m.in.: zaangażowania sędziego A.K. w uchwalenie nowelizacji kodeksu karnego z 2005 r., jego wystąpień w mediach i wypowiedzi zawartych w uzasadnieniu wyroku sądu pierwszej instancji oraz zarzucanych związków z partią [...]).

Jedyny zarzut skarżących, jaki został uznany za zasadny, dotyczył naruszenia prawa do sądu „ustanowionego ustawą”. W ocenie Trybunału źródłem naruszenia były nieprawidłowości w wyznaczeniu sędziego A.K. do składu orzekającego w sprawie o sygn. akt VIII K [...], stwierdzone przez Sąd Najwyższy w uchwale I KZP 43/05. Sąd Najwyższy uznał zaistniałe naruszenie ówczesnego art. 350 § 1 i 351 § 1 k.p.k. za względną przyczynę odwoławczą, która może prowadzić do uchylenia orzeczenia jedynie w razie wykazania wpływu naruszenia na treść orzeczenia. W tym względzie Trybunał stwierdził co następuje (cyt. za tłumaczeniem orzeczenia dostępnym na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości):

„139. Trybunał bierze pod uwagę, że ustalenia Sądu Najwyższego wyrażone w powyższej uchwale, następnie potwierdzone przez Sąd Apelacyjny i Sąd Najwyższy w niniejszej sprawie [...] są dyspozytywne w kwestii niezgodności składu sądu pierwszej instancji rozpoznającego sprawę skarżących z mającymi zastosowanie wymogami prawa krajowego. Przeciwnie argumenty Rządu nie mogą zastąpić autorytatywnych ustaleń sądów krajowych w tej kwestii.

140. Dalej Trybunał zauważa, że Sąd Apelacyjny i Sąd Najwyższy zbadały, czy naruszenie art. 350 § 1 i art. 351 § 1 k.p.k. w związku z wyznaczeniem sędziego A.K. do sądu pierwszej instancji miało wpływ na treść wyroku tego sądu. Uznając, że tak nie było, sądy odwoławcze oddaliły apelacje skarżących co do tej kwestii jako niezasadne. W rezultacie pierwotne uchybienie przy wyznaczaniu sędziego A.K. do składu orzekającego nie zostało naprawione.

141. Trybunał stwierdza zatem, że sąd pierwszej instancji, który rozpoznawał sprawę skarżących, nie może być uznawany za “sąd ustanowiony ustawą”.

Zacytowany fragment wyroku należy rozumieć jako wyraz stanowiska, że nawet naruszenie prawa do sądu ustanowionego ustawą, którego wpływu na treść wyroku nie ustaliły sądy krajowe, musi spotkać się z „naprawieniem”. Jednocześnie w punkcie 216 wyroku Trybunał uznał, że wobec stwierdzenia naruszenia art. 6 ust. 1 Konwencji tylko w części dotyczącej jednego z trzech zarzutów związanych z tym przepisem, mianowicie dotyczącego „sądu ustanowionego ustawą”, oraz uwzględniając szczególne okoliczności niniejszej sprawy, stwierdzenie naruszenia stanowi samo w sobie wystarczające słuszne zadośćuczynienie za jakąkolwiek szkodę niemajątkową poniesioną przez skarżącego.”

Dla stwierdzenia, czy rzeczywiście koniecznym sposobem naprawienia zaistniałego uchybienia jest w tej sprawie wznowienie postępowania karnego wobec D. T. P., kluczowa jest analiza punktów 218 -219 wyroku. Trybunał stwierdził:

„218. Trybunał zauważa, że art. 540 § 3 k.p.k. przewiduje możliwość wznowienia postępowania karnego, jeżeli potrzeba taka wynika z wyroku Trybunału [...]. Sformułowanie tego przepisu pozwala sądom krajowym na pewien margines uznania w tym zakresie.

219. W niniejszej sprawie Trybunał stwierdził naruszenie art. 6 § 1 w odniesieniu do prawa do „sądu ustanowionego ustawą” w przypadku sądu pierwszej instancji. Zauważył również, że sądy odwoławcze oddaliły zarzuty skarżącego co do tego, że uchybienie formalne w wyznaczeniu sędziego wpłynęło na treść wyroku. Mając na uwadze istotę swoich ustaleń oraz przyczyny leżące u ich podstaw (zob. par. 138 - 142 powyżej) Trybunał uważa, że w konkretnych okolicznościach niniejszej sprawy, to nie do Trybunału lecz do sądów krajowych należy podjęcie decyzji czy wznowienie postępowania karnego jest konieczne, czy nie celem wykonania niniejszego wyroku (porównaj *Henryk Urban i Ryszard Urban przeciwko Polsce*, nr 23614/08, §§ 56 i 66, 30 listopada 2010 r.)”

Zacytowany fragment prowadzi do wniosku, że Trybunał nie przesądził, aby na skutek tego wyroku zaistniała potrzeba wznowienia postępowania karnego wobec D. T. P.. Jak wynika z dotychczasowych analiz, gdyby taką potrzebę dostrzegł, dałby temu wyraz wskazując, jak np. w sprawie *Pohoska p. Polsce*, że wznowienie postępowania w tej sprawie stanowi najwłaściwszy sposób wykonania

wyroku. Ponadto w punkcie 217 wyroku poprzedzającym zacytowany fragment Trybunał przywołał swoje stanowisko wyrażone w sprawie *Moreira Ferreira przeciwko Portugalii (nr 2)* stwierdzając, że „właściwe środki naprawcze, wymagane od pozwanego Państwa w celu wypełnienia jego zobowiązań wynikających z Konwencji, muszą zależeć od szczególnych okoliczności każdej sprawy i muszą być określone w świetle wyroku Trybunału w danej sprawie oraz z należyтым poszanowaniem orzecznictwa Trybunału (ibid., § 50).”

Uwzględniając zatem treść punktu 219 wyroku ETPCz, jak również orzecznictwo tegoż Trybunału dotyczące potrzeby wznowienia postępowania karnego w następstwie stwierdzenia naruszenia art. 6 ust. 1 Konwencji, zaprezentowane powyżej, Sąd Najwyższy stwierdził, że Trybunał nie wskazał w tej sprawie na „potrzebę” wznowienia postępowania karnego wobec D. T. P., o której mowa w art. 540 § 3 k.p.k.

To, że Trybunał w całości scedował na sąd krajowy rozpoznający ewentualny wniosek o wznowienie decyzję w tym przedmiocie, nie wskazując na konieczność użycia właśnie takiego środka indywidualnego wykonania jego wyroku, nie zwalnia jeszcze Sądu Najwyższego od przeprowadzenia analizy, czy w świetle okoliczności tej sprawy, nie zachodzi jednak potrzeba wznowienia postępowania karnego prawomocnie zakończzonego wobec D. T. P..

Zgodnie z utrwaloną linią orzecznictwa Sądu Najwyższego, potrzeba wznowienia postępowania karnego na podstawie art. 540 § 3 k.p.k. zachodzi wtedy, gdy przedmiot rozstrzygnięcia Trybunału dotyczy głównego nurtu procesu, a zakres i charakter stwierdzonych w jego toku uchybień w istocie podważa słuszność merytorycznego rozstrzygnięcia (por. m.in.: wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 kwietnia 2009 r., II KO 63/08; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 stycznia 2012 r., II KO 78/11). Potrzeba wznowienia zajdzie zatem wówczas, gdy poczynione zostaną ustalenia, że stwierdzone przez ETPCz naruszenie przepisów Konwencji mogło mieć wpływ na treść orzeczeń sądów krajowych zapadłych w toku prawomocnie zakończzonego postępowania karnego objętego wnioskiem o wznowienie, opartym o przepis art. 540 § 3 k.p.k. (por. m.in.: wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 grudnia 2009 r., IV KO 103/09; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 sierpnia 2011 r., II KO 72/10, OSNKW 2011, z. 10, poz. 92). Tak

rozumiejąc pojęcie „potrzeby” wznowienia, Sąd Najwyższy uwzględniał wnioski o wznowienie odwołujące się do orzeczeń ETPCz stwierdzających naruszenie prawa do obrony, czy zasady równości stron (por. m.in.: wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 kwietnia 2009 r., II KO 63/08; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 grudnia 2009 r., IV KO 103/09; oraz całą grupę tzw. spraw lustracyjnych – por. np.: wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 sierpnia 2010 r., II KO 115/09).

W ocenie Sądu Najwyższego stwierdzone w wyroku Trybunału naruszenie prawa D. T. P. do „sądu ustanowionego ustawą” przez nieprawidłowe wyznaczenie sędziego A.K. do trzyosobowego składu orzekającego w sprawie prowadzonej w pierwszej instancji przed Sądem Okręgowym w W. pod sygnaturą VIII K [...], nie miało wpływu na treść wydanego w tej sprawie orzeczenia. Dotyczyło ono co prawda zasadniczego nurtu procesu, jednak nie podważyło słusność merytorycznego rozstrzygnięcia o odpowiedzialności karnej skazanego. W tym miejscu należy raz jeszcze przypomnieć, że Trybunał nie podzielił zarzutów D. T. P. dotyczących braku niezawisłości i bezstronności sędziego A.K.

Rozstrzyganą sprawę należy odróżnić od sprawy o sygn. akt III KO 58/13, w której Sąd Najwyższy wznowił postępowanie karne w następstwie wyroku ETPCz stwierdzającego naruszenie „prawa do sądu ustanowionego ustawą” (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 września 2013 r., III KO 58/13, wznowienie nastąpiło w następstwie wyroku ETPCz w sprawie *Richert p. Polsce* z dnia 25 października 2011 r., skarga nr 54809/07). W sprawie *Richert p. Polsce* sędzia sądu rejonowego zasiadał w składzie sądu okręgowego bez posiadania prawidłowej delegacji do orzekania w tym sądzie w odniesieniu do części terminów rozpraw. Stwierdzone w tej sprawie przez Trybunał naruszenie prawa do „sądu ustanowionego ustawą” stanowiło jednocześnie bezwzględną przesłankę uchylenia orzeczenia, o której mowa w art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k. (por. m.in. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 1 października 2002 r., V KK 114/02; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 sierpnia 2007 r., III KK 197/07, OSNKW 2007, z. 11, poz. 81). Na takie też naruszenie prawa powołał się autor wniosku o wznowienie postępowania karnego w sprawie *Richert*, jednocześnie jako podstawę wznowienia podając art. 540 § 3 k.p.k. i wyrok ETPCz.

Tymczasem w przedmiotowej sprawie nie zaszła bezwzględna przyczyna odwoławcza. Sąd Najwyższy w tym składzie podziela stanowisko wyrażone w uchwale z dnia 17 listopada 2005 r., (I KZP 43/05, OSNKW 2005, z. 12, poz. 115) zgodnie z którym wyznaczenie składu sądu z naruszeniem reguł określonych w art. 350 § 1 k.p.k. i art. 351 § 1 k.p.k. w ówczesnym brzmieniu stanowiło względną przyczynę odwoławczą, o której mowa w art. 438 pkt 2 k.p.k. Podgląd ten został utrzymany w późniejszych orzeczeniach (por. m.in.: postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 września 2008 r., V KK 271/08; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 maja 2012 r., V KK 322/11). Jedynie na marginesie należy zauważyć, że ustawodawca podjął próbę poszerzenia katalogu bezwzględnych przyczyn uchylenia orzeczenia o przyczynę mającą swe źródło w naruszeniu zasad kolejności wyznaczania spraw sędziom. Przepis art. 439 § 1 pkt 1a k.p.k. przewidywał bezwzględną przyczynę odwoławczą w sytuacji, gdy „w wydaniu orzeczenia brał udział sędzia lub sędziowie wyznaczeni z pominięciem sposobu wskazanego w art. 351, co do których nie uwzględniono wniosku o wyłączenie złożonego zgodnie z art. 40a” (przepis wprowadzony do k.p.k. przez art. 1 pkt 109 ustawy z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw; Dz. U. z 2016 r., poz. 437). Przepis ten ostatecznie nie wszedł w życie, został bowiem uchylony zanim zaczął obowiązywać przez art. 12 pkt 1 ustawy z dnia 12 lipca 2017 r. o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2017 r., poz. 1452).

Podsumowując, nawet potraktowanie wniosku skazanego o wznowienie postępowania jako sygnalizacji uchybienia stanowiącego podstawę do wznowienia tegoż postępowania z urzędu (art. 542 § 3 k.p.k.) nie mogło w tej sprawie skutkować wznowieniem postępowania karnego w żądanym zakresie. W sprawie nie zachodziła bowiem bezwzględna przyczyna odwoławcza, która uprawniałaby do wzruszenia prawomocnych wyroków wydanych w sprawie skazanego, objętych rozpoznawanym wnioskiem.